

במלאכה דאורייתא.

לבשר שהוא דבר האסור!

והכי קאמרי ליה ביחס לאיסור שאסר רבי ישמעאל לטלטל את קרבן הפסח: אם מצילין תיק הספר עם הספר, למרות טילטול המעות, — לא נטלטל עור הקרבן אגב בשר, שכבוד שמים הוא שהבשר לא יסריח, ואגב טילטול בשר הקרבן נטלטל גם את עורו.

אלא, הכי קאמרי ליה: אם מביאין תיק שיש בתוכו מעות מעלמא להציל בו ספר תורה, למרות שבשעה שמביאים אותו הוא בסיס לדבר האסור בלבד — לא נטלטל עור אגב בשר!?

ק"ז-א ופרכינן: מי דמי טלטול תיק הספר לטילטול העור?

והוינן בה: והיא גופה טלטול תיק עם מעות לבד, לצורך הצלת ספר — מנלן שמותר לעשות כך?

התם בתיק הספר — נעשה התיק בסיס לספר שהוא דבר המותר, ולכן מותר לטלטלו.

אילימא דמדהיבא, כשם שבמקום דאית ביה מעות בתיק שיש בו ספר לא הצריך התנא דשדי לחו, אלא יכול ליטלו לתיק עם הספר ביחד עם המעות שבו — איתויי נמי מייתנין, מכאן אנו למדים שניתן להביא תיק ריק שאין בו ספר אך יש בו מעות כדי להציל ספר.

הכא בעור — נעשה העור בסיס לבשר שהוא דבר האסור בשבת, שהרי מותר לאכול את בשר קרבן הפסח רק בערב, במוצאי שבת, בכניסת חג הפסח, ולכן אסור לטלטלו⁽⁴³⁾.

מי דמי?

אלא, הכי קאמרי ליה: אם מצילין תיק של ספר עם הספר, ואף על פי שיש בתוכו מעות שהן מוקצה — לא נטלטל עור אגב בשר?

התם, כשיש בו מעות עם הספר לא הצרכנו לזרוק את המעות, כי אדהכי והכי, עד שישליכם נפלה דליקה בספר. אבל הכא, שמביא תיק ריק ממקום אחר, אדהכא והכי, בזמן שהוא צריך בין כה וכה להביאו —

ופרכינן: מי דמי? התם — נעשה התיק בסיס לדבר האסור המעות ולדבר המותר הספר. אבל הכא בעור — כולו נעשה בסיס רק

והבסיס שלו אסור שעל הבסיס אין את ההיתר של קרבן. וראה בחידושי הרמב"ן וכנראה כוונתו לתירוץ זה, והיינו, שנחלקו הרמב"ן ותוספות בגדר מוקצה של בסיס לדבר האסור שהתוס' סוברים שהוא כטפל וחלק מהמוקצה ואם המוקצה עצמו הותר אין לאסור את הבסיס, והרמב"ן סובר שבסיס למוקצה הוא איסור עצמי, ואף אם יש סיבה להתיר את המוקצה עדיין אסור הבסיס מצד עצמו.

43. רש"י. והקשו התוספות הרי בגמרא מבואר שעל הבשר עצמו כולם מודים שמותר לטלטלו ונחלקו רק על העור אגב הבשר, ואיך יאסר בסיס לבשר המותר בטלטול? ולכן פירשו שאת הבשר מותר לטלטל משום כבוד הקרבן, והעור נחשב בסיס לבהמה בחייה שהיא מוקצה ולכן נאסר. ורבי אלעזר משה הורביץ תירץ, שעל אף שהתירו לטלטל את הבשר משום כבוד הקרבן בכל זאת הוא נחשב דבר האסור מדיני מוקצה,

לישדינן! הוא יכול גם להפכו ולנער ממנו את המעות שבתוכו(44).

אלא, אמר מר בר רב אשי: לעולם, כדאמרינן מעיקרא. שנחלקו רק על ההפשט ואת זה דימו להצלת תיק עם ספר ודקא קשיא לך הכא טלטול והכא מלאכה — כאן מדובר כגון דלא קבעי ליה לעור, שאינו מתכוון להפשיט עבור העור, ואינו נחשב מלאכה מהתורה באופן כזה.

והא אביי ורבא דאמרי תרוייהו: מודה רבי שמעון שסובר שמלאכה בשבת שעושה בלי כונה למלאכה, מותר בפסיק רישיה ולא

ימות! — משל הוא, כאומר אני אחתוך ראש בהמה זו, ואיני מתכוון שתמות. שרבי שמעון מודה שאם ברור שיצא ממעשיו מלאכה, אסור אפילו אם אינו מתכוון(45).

ואם כן כשמפשיט בודאי אסור, שהרי ברור שהוא מפשיט עור?

ומשנינן: דשקיל ליה כברזי. שחותכו לעור לחתיכות קטנות שאין זה דרך הפשט(46).

הוצאת חפץ בשבת מרשות היחיד לרשות הרבים אסורה מן התורה, והוסיפו חכמים, ואסרו גם את המקומות הדומים לרשות

מכוון להפשיט.

ובאמת נחלקו בזה הראשונים בתירוץ הגמרא. שרש"י פירש שאינו עושה בדרך מלאכה כלל. אבל התוספות והרא"ש בשם הערוך [ראה להלן] פירשו שההיתור משום אינו מתכוון, אלא שאינו פסיק רישיה, ולשיטתם קשה קושיית רע"א.

ובחידושי הריטב"א [החדש] הקשה קושיא זו, ותירץ, שאם עושה רק את המלאכה ואינו צריך לגופה, נחשב למתכוון. אבל כשעושה שתי פעולות יחד ומתכוון רק לאחת מהן, למותרת, ואינו צריך את העור, פטור גם משום שאינו מתכוון. ולכן הגמרא דנה האם זה פסיק רישיה ונחשב מתכוון [וכאן ההפשט נחשב כשני מעשים נפרדים הוצאת האימורין ותיקון העור, וראה להלן בגדר מלאכת מפשיט].

46. רש"י. והיינו, שאינה מלאכה כלל. והעיר השפת אמת שהגמרא היתה צריכה לומר "אלא", שהרי אפילו אם הוא צריך את העור מותר משום שאינו עושה דרך מלאכה? והתוספות כתבו, שאינו מפשיט את העור כחתיכה אחת, ולחתיכות עור אין שיעור של

44. התוס' דייקו מהגמרא שמותר להביא תיק עם מעות לצורך הצלת ספר אם אינו יכול לנער את המעות, ורק אם יכול לנער אסור. ורבי עקיבא איגר בתשובה [בליקוטים לשבת קמב א] מסתפק מה הדין באופן שהוא יפסיד את המעות בניעור — האם זה נחשב שיכול לנער משום שהתירו רק מה שמוכרח להצלת הספר, או שהניעור הוא חיוב דוקא כשאין שום צורך בטלטול. אבל כשיפסיד מעותיו לא חייבוהו לנער. ודייק מהתוספות בסוגיא שצריך לנער גם אם יפסיד את המוקצה, וראה שם תשובת הבית מאיר.

45. הקשה רבי עקיבא איגר, הרי כאן הוא "מכוון" להפשט, ומה שאין צריך את העור יכול להחשב "מלאכה שאין צריך לגופה", שפטור עליה אפילו אם מתכוון למלאכה, ואם כן, אם הוא צריך את העור, חייב משום מכוון, ואם לא ניחא ליה בעור, גם כשמכוון פטור, ומה השייכות לפסיק רישיה, שהוא מדיני "אינו מתכוון"? וראה מאירי שכתב כי קושיית הגמרא היא לרווחא דמילתא, שגם אם לא מכוון יהא אסור משום פסיק רישיה, וכל שכן כאן, שהוא

לטעות ולהתיר הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים.

השני, כיון שהוא משמש את האנשים הגרים סביבו כמעבר אל רשות הרבים, הרי הוא עצמו נראה כרשות הרבים, ואם יטלטלו בו ויוציאו אליו, יבואו לטעות ולהוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, או שיטעו לחשוב שמותר לטלטל ברשות הרבים, או שיבואו לטעות להכניס אליו מרשות הרבים [בתוך ארבע אמות].

ביאור טעמן של הגזירות הללו נמצא בדברי הראשונים בתחילת מסכת עירובין.

כמו כן תיקנו חכמים שיהיה ניתן להתיר את המבוי בטלטול על ידי תיקונים שימנעו את החששות בשני המישורים.

א. תיקנו "שיתופי מבואות", שנותנים כל בני המבוי אוכל ומניחים את האוכל במקום אחד, ונמצא כאילו גרים כל בני המבוי

הרבים, שלא להוציא אליהם, ולא לטלטל בהם.

"מבוי" הוא מעבר אל רשות הרבים.

המבוי מוקף סביבו במחיצות, ובראשו פתח, שדרכו יוצאים דיירי הבתים אל רשות הרבים.

מן התורה הוא נחשב לרשות היחיד מכח המחיצות המקיפות אותו. אך כיון שהוא משמש מעבר לאנשים רבים הגרים בבתי מסביבו אל רשות הרבים, גזרו חכמים שלא לטלטל בו ושלא להוציא אליו.

וגזירה זאת היא בשני מישורים:

האחד, כיון שהוא מקום העשוי להילוך הרבים, הרי הוא נראה כרשות היחיד בפני עצמה, השונה מרשות היחיד הפרטית, וגזרו חכמים שלא להוציא בשבת מרשות היחיד אחת לרשות היחיד אחרת כדי שלא יבואו

שימוש.

והערוך הובא ברא"ש פרק הבונה [א] ובתוספות [יומא לה א], פירש שרבי שמעון מודה בפסיק רישיה שחייב דוקא באופן שניחא ליה ונהנה מהמלאכה שנעשית על ידו. אבל אם לא ניחא ליה במלאכה מותר, וכיון שמפשיט באופן שנפסד העור ואינו מתכוון מותר. והר"ח פירש כעין זה שעל ידי שמפשיט חתיכות קטנות מעשיו מוכיחים שאינו מתכוון למלאכה, ובאופן כזה מתיר רבי שמעון.

והרא"ש ותוספות [הנ"ל] דחו פירוש הערוך שאפשר לפרש כרש"י או כתוספות שאין זו דרך ושיעור מלאכה. ומשמע מלשונם וכן מהריטב"א שהובא לעיל שמלאכת מפשיט אינה תיקון הבשר, אלא תיקון והכנת העור לשימוש,

וכשמפשיט בברזי אין כאן עור מתוקן כלל, ועל ידי שאינו מתכוון לעור ואין בו שיעור עור מתבטל מההפשט שם מלאכה לגמרי, ומיושבות קושיות רבי עקיבא איגר והשפת אמת.

ב. הרשב"א להלן [קלג ב] הקשה, שמבואר שם בסוגיא שרבנן מתירים להפשיט בכל אופן ולא דוקא בברזי, וכאן מפרשת הגמרא שאמרו לרבי ישמעאל שדוקא בברזי צריך להיות מותר? ותירץ, שאמרו לו לפי דעתו אבל הם מתירים לגמרי, וכן מבואר ברמב"ם [קרבן פסח א, טז] ובתוספות כאן בתירוץ השני. ובתירוץ ראשון כתבו, שהתירו רק בברזי.

והקשה המאיר לעולם [ח"א, כו] כיון שאפשר להפשיט בהיתר, בברזי, למה מותר להפשיט כמו בחול, והרי אפשר לקיים שניהם?

הפתח(47).

אמר ליה רבה: וכי מבוי שיש בו **שלוש מחיצות ולחי אחד** "מבוי מפולש" קרית ליה?

ועוד, לרבנן דאמרי מצילין למבוי שאינו מפולש, ועתה אמרנו שזהו מבוי שיש לו שלש מחיצות ושני לחיים, שהוא מבוי חסום כהלכה, אם כן **נציל לתוכו גם אוכלין ומשקין**. ואילו מלשונם של חכמים משמע שאוכלים מותר להציל רק לחצר המעורבת ולא למבוי, ורק ספר מותר למבוי שאינו מפולש!

אלא, אמר רבה: שתי מחיצות אחת מכאן ואחת מכאן, ושני לחיין משני קצוות המחיצה האחת — זהו מבוי שאינו מפולש. שתי מחיצות ולחי אחד — זהו מבוי המפולש.

ותרוייהו, **אליבא דרבי יהודה**. והתיר בן בתירא לטלטל למבוי שיש לו שתי מחיצות ולחי אחד בלבד.

דתניא: יתר על כן אמר רבי יהודה:

מי שיש לו שני בתים בשני צדי רשות הרבים — עושה לחי מיכן בקצה בית, ולחי מיכן בקצהו השני. או עושה קורה מיכן וקורה מיכן — ונושא ונותן באמצע.

אמרו לו: **אין מערבין רשות הרבים בכך**.

ברשות אחת ואינם חולקים רשות לעצמם, ואין כאן הוצאה מרשות של אחד לרשות של אחר.

ב. מניחים לחי [עמוד] או קורה בפתח המבוי, ובכך מנתקים אותו מרשות הרבים, והרי הוא מעתה רשות היחיד גמורה, שאין לחשוש שיבואו לדמותה לרשות הרבים.

שנינו במשנה: **ולחיבן מצילין אותן** — למבוי שאינו מפולש. בן בתירא אומר אף למפולש.

והוינן בה: **היכי דמי מבוי מפולש, והיכי דמי מבוי שאינו מפולש?**

אמר רב חסדא: מבוי שיש לו שלש מחיצות משלשת צידיו, ובצד הרביעי שני לחיין — זהו מבוי שאינו מפולש.

מבוי שיש לו **שלוש מחיצות ולחי אחד** — זהו מבוי המפולש.

ותרוייהו, רבנן וכן בתירא, **אליבא דרבי אליעזר**.

דתנן: הכשר מבוי,

בית שמאי אומרים: לחי וקורה.

ובית הלל אומרים: או לחי או קורה.

רבי אליעזר אומר: שני לחיים משני צידי

ותירין, שמצוה הדוחה שבת, מותר לעשותה כמו בחול, אם יש איזה תוספת הידור בצורת עשיה זו, ואין צריך לשנות לעשות בהיתר. ודוקא אם העשיה בהיתר ובאיסור שוה ממש לגבי המצוה יעשה דרך היתר, וכאן שיש כבוד המצוה

בהפשט כמו בחול, אין צריך לשנות. והביא כמה ראיות לחידוש זה.

47. התוספות הקשו, למה לא נפרש את המשנה לפי בית הלל וכהלכה שדי בלחי אחד לתיקון

ולכן רבנן מתירים בשלש מחיצות ולחי אחד (48), ובן בתירה מתיר בלא לחי כלל.

אמר ליה אב"י: לדיודך נמי, לרבנן, נציל לתוכו של המבוי החסום לגמרי אליבא דרבי יהודה אוכלין ומשקין!?

ק"ז-ב אלא, אמר רב אשי: שלש מחיצות ולחי אחד — זה מבוי שאינו מפולש.

מתניתין:

מצילין מזון שלש סעודות (49).

שלש מחיצות בלא לחי — זה מבוי המפולש.

הראוי לאדם — לאדם, הראוי לבהמה — לבהמה (50).

ואפילו לרבי אליעזר דאמר בעינן שני לחיים, הני מילי — להצלת אוכלין ומשקין. אבל להצלת ספר תורה — בחד לחי סגי.

משמע שהקילו גם בתיקון המבוי ומחיצותיו ולא רק שאין צריך שיתוף, ולכן פירשנו את לשון המשנה לפי רבי אליעזר שהקילו שאין צריך שני לחיים. אבל הקולא בהצלת ספר לכולי עלמא היא שאין צריך שיתוף מבואות, ובזה חמור יותר הצלת מזון ובגדים שצריך שיתוף.

מבוי, וחכמים התיירו להציל למבוי מתוקן ובן בתירה אפילו בלי לחי כלל? ותירצו, שכעת לא נראה לגמרא שבן בתירה מתיר בלי תיקון כלל, כיון שבמשנה להלן [קכ א] הוא מתיר הצלת מזון ובגדים רק לחצר שאינה מעורבת, ומשמע שעל כל פנים צריך מחיצות.

49. הבית יוסף כתב שאפילו יש לו מה לאכול מותר להציל שלש סעודות, וכן כשהציל בעל הבית הרבה כגון סל מלא ככרות שהתיירו לו במשנה [קכ א], מותרים אף בני ביתו להציל כל אחד שלש סעודות. והמשנה ברורה פסק [שלד, י] שאפילו אם מתענה תענית חלום בשבת יכול להציל, שתיקנו שיעור שיהיה לכולם.

והשפת אמת תירץ, שההלכה שתיקון מבוי בלחי אחד — הוא מדין היכר, ולכן קשה לפרש את המשנה שקראה למבוי שאינו מתוקן "מפולש", וחיסרון היכר לא נחשב מפולש אלא חסר תיקון. אבל רבי אליעזר שמצריך שני לחיים — הוא מדין מחיצה, ולכן כשחסר אחד קראה לכך המשנה: מפולש.

והפרי מגדים [שם, ד] מסתפק אם יכול להציל עבור בני ביתו, והביאור הלכה [א] מכריע שמותר להציל לבניו כמו שפירשו התוספות על הצלה ליום כיפור שהכונה לצורך התינוקות [וראה בפרי מגדים שאפשר לפרש את ספיקו אם הוא יכול להציל עבור בניו וגם הם יצילו אחר כך לעצמם]

48. הרי"ף והרמב"ם [כג, כו] פסקו כרבנן ולפי המסקנא שצריך לחי אחד, והקשו הבעל המאור והגהות מרדכי הרי פירשנו את המשנה אליבא דרבי אליעזר. אבל לבית הלל ולהלכה בלחי אחד הוא תיקון גמור גם לאוכלין ומשקין ודינו כחצר, והרי בספרים הקילו יותר כמבואר בגמרא?

50. הלשון משמע שמציל שלש סעודות לבהמה. וצריך ביאור, מה שייך שיעור כזה לבהמה? ופירשו התפארת ישראל והביאור הלכה [שלד א] בשם תוספות שבת, כיון שאסור לאדם

ותירץ הרמב"ן במלחמות ובביאור הגר"א [שלד יז], שהקולא בהצלת ספר היא שאין צריך שיתוף מבואות, אבל להצלת אוכלין כשאין שיתוף במבוי אסור, וביאר הרמב"ן שקושיית הגמרא נציל אוכלין ומשקין, משום שבמשנה